

melech, verisimile est ipsum tunc fuisse cum patre cum Dauid panes propositionis dederit. Nam & Achimelech occiso mandato Saulis Abiathar, cum Dauide fugit, à quo postea princeps sacerdotum factus est. Quod autem sint panes, & mensa propositionis, vide Matthæum. 12. cap.

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. † Itaque dominus est filius hominis etiam sabbati. † Mat. 12. a.

Quasi diceret: Sabbati requiem & ocium ad hominis vtilitatem instituit dominus, & non contrà, sicut etiam cæteræ hebdomadæ dies sabbatum præcedentes, ad hominis vtilitatem instituti sunt. Luc. 6. a.

CAPVT TERTIVM.

Christus restituta arida manu, secessit ad mare, quem undique secuta est innumera turba, qui ægris sanatis, dæmonibus silentium imposuit, duodecim Apostolos elegit & eos ad prædicandum misit: scribarum blasphemias in eum latas coercuit, & parentes suos manifestauit.

E † Introiit iterum in synagogam: & erat ibi † Mat. 12. homo habens manum aridam. c.

Hic autem animaduerte quòd præter alios Luc. 6. b. Euangelistas Marcus addit: Et circumspectus eos cum duodecim contristatus est super cæcitate cordis eorū. Vbi τὸ δὲ οὐκ ἔμελλεν, quod interpres rectè vertit contristatus, Erasmus, malè condolefcens, cum πένη tristitiam significet: & cum prædixisset Christum eos circumspectis cum iracundia, rectè subdit Christum indignatum & contristatum super cæcitate cordis eorum. Vnde sequitur:

Et obseruabant eū si sabbatis curaret, vt accusarent illum.

Mira cæcitas superstitionis hominum absq; scientia & prudentia: Quibus deerat quod Paulus dolet illis defuisse: Aemulationem quidem habent inquit, sed non secundum scientiam. Et Deuteron. 32. †. Gens absque † Deute. consilio & sine prudentia, vtinam saperent & intellige- 32. b. rent, ac nouissima prouiderent.

Et ait homini habenti manū aridam: Surge in medium.

Q 3 Et

† Luc. Et dicit eis: † Licet sabbatis benefacere an malè? animam
 13. c. 1 4. 3 saluam facere an perdere? At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam: & extendit, & restituta est manus illi.

Statuto in medium ægroto interrogat necessariâ questionem, an videlicet benefaciendum sit an malè, an occidendus sit homo an à morte liberandus vel eripiendus. Cuius solutionem propter cecitatem & inuidiam eorum, soluere non potuerunt: quæ tamen ex lege naturæ profecta est, ideo non sine causa contristatus est cum ira super cecitate eorum. Vt eos palàm confunderet, & coram eis & multitudine, manum integram sicut alteram restituit. Vbi autem habet interpres: restituta est manus illi, Græci addunt ὑγιής ἔσται ἡ ἄλλη, id est, sana vt altera.

† Matth. † Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consiliū faciebant aduersus eum, quomodo eum perderent.

12. b.
 10. a. 10. d. Herodiani quandam constituerunt sectam, quæ primùm prædicaret Herodem fuisse verum Mesiã, vt pote qui rex institutus est Iudæorum primus alienigena, postquam ablatum est sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius: cum quibus Pharisei inierunt consiliū quomodo Christum perderent, Græcè ὁπωσ, quod Erasmus maluit vertere per vt. At mihi videtur cum iam pridem deliberatum esset apud Phariseos, Herodianos & cæteros Iudæos de modo perdēdi Christum, magis inter se consultasse quomodo perderent eum, quàm vt perderent eum.

† Matth. † Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare, & multa turba à Galilea, & Iudæa secuta est eum: & ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem.

4. c.
 Luc. 4. c. Trans Iordanem Græci dicunt, καὶ πέραν τὸν ἰορδάνου. Similiter autem verterunt Erasmus & interpres: Et hoc modo sensus esset: quod turba illa secuta esset eum trans Iordanem. Quod non puto: sed cum dixisset ἀπὸ τῆς ἰσραήλ, καὶ ἀπὸ ἰεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδουμαίας καὶ πέραν τῆς ἰορδάνου, iterum supplendum ἀπὸ. scilicet ἀπὸ ἰερουσαλὴμ, vt Christum secuti sunt etiã ab ea regione quæ est trans Iordanem.

Et qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, au-
dientes que faciebat, venerunt ad eum.

Græcè κη' δι περι Τύρον κη' δι Σιδωνα, mihi verti posse vi-
detur, Tyriorum & Sidoniorū multitudo magna, quod
aptius videtur quàm quomodo vertit Erasmus. & qui
circa Tyrum habitabant & Sidonem, hominum multi-
tudo magna. Cui de suo Erasmus addidit hominum: Et
qui Græcè norunt, agnoscunt Atticam phrasim elegantē
δι περὶ τύρον pro Tyrijs.

Et dixit Iesus discipulis suis, vt in nauicula sibi deseruirent
propter turbam, ne comprimerent eum.

Ita Græca habet κη' ἵππον πῆς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοῖ-
ον προδαρτεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἵνα μηδὲ βρωσιν αὐ-
τόν. Id est, iussit discipulos suos vt sibi præstō semper na-
uicula esset: siue ne nauicula abesset ab eo propter tur-
bam, ne eum premerent. Videns enim affluentem vnde-
cunque turbam, iussit præstō semper adesse nauiculam,
quò se premente turba reciperet. προδαρτεῖν autem quo
Marcus vtitur, interpretæque deseruire vertit, est incum-
bere, assiduūque & multum in re aliqua esse, vt cura-
tores operum inde non abscedentes.

Multos enim sanabat, ita vt irruerent in eum, vt illum
tangerent, quot quot habebant plagas.

Plagas interpres dicit quas Græcus μαστιγας, quas
morbos intelligit, quibus nos quasi flagellis quotidie cæ-
dit Deus.

† Et spiritus immundi cū illum videbant, procidebant † Luc.
ei, & clamabant, dicentes: Tu es filius Dei. Et vehemen- 4. g.
ter comminabatur eis, ne manifestarent illum.

Vide Christi mansuetudinē, qui mauult gloriam suā
occultari, quàm prauis etiam per prauos prædicari, ne
prauos ad maiorem accendat insaniam.

† Et ascendens in montem, vocauit ad se quos voluit ipse: † Mat.
& venerunt ad eum. Et fecit vt essent duodecim cum il- 10. a.
lo: & vt mitteret eos prædicare. Et dedit illis potestatem Luc. 6. b.
curandi infirmitates, & eiijendi dæmoni a.

Addidit Lucas, quia exijt Christus in montem ora-
re, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cū factus

esset dies, vocauit eos ad se, & elegit quos voluit, quos & Apostolos nominauit: quibus dedit potestatem in corpora prius & exinde in animas, illos præcipuè ordinando donis spiritus sancti: quæ Paulus enarrat. 1. Cor. 12. Et fecit vt essent duodecim cum illo. de hac vocatio ne duodecim Apostolorum, vide Matth. 10. cap.

†Matt. 10. a.
Luc. 6. a.
†93. dist.
cap. Le-
gimus.

†Et imposuit Simoni nomen Petrus, & Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi. & imposuit eis nomina Boanerges, †quod est filij tonitruui, & Andream & Philippum, & Bartholomæum, & Mattheum, & Thomã, & Iacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Chananzæi, & Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum:

Nota autem quod dicit: Et imposuit Simoni nomen Petrus: quia tunc impleuit Christus quod apud Ioannē Petro promiserat, dicēs. Tu vocaberis Cephas. Cephas enim Hebraica aut potius Syriaca dictio: petram & saxū significat. Boanerges autem, quo nomine vocatos dicit à Christo Ioannem & Iacobum fratres, quod filios tonitruui interpretatur Euangelista, consule Hebræos vnde dicatur. Duos autem Iacobos distinguit ex nomine patrum: cū alterum Ioannis fratrem Zebedæi, alterum Alphæi filium nominat. Vide autem quis sit iste Alphæus. Similiter & Simones distinguit: Chananzæum vnum à Chana Galilææ, alterum Petrum cognominans. Iudam autem fortasse ad differentiam Thaddeji, qui & Iudas nominatur, Iscarioten appellans, ab Iscari vico Galilææ.

Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba, ita vt non posset neque panem manducare.

Tanta enim ad eum turba affluebat & accurrebat, vt præ desyderio quod habebat prædicadi illis Euangelij, neque sumendi cibi occasionem sumere posset. Manducare enim panem Hebræi dicunt, pro eo quod est solitam refectioem capere. Tantam ergo confluisse turbam ait, quæ desyderio audiendi verbi conuenerat, vt ne Christo quidem & Apostolis sumendi cibi ocii superesset. Nā dicere quod tanta turba conuenerit, vt ne quidē alendæ panes sufficerent ἀποδοσίου est. Tantū enim semel atque iterū turbas pauisse legitur Christus.

Et cum audissent sui, exierunt tenere eum. Dicebant enim,
 † quoniam in furorem versus est. Et scribæ qui ab Iero-
 solymis descenderat, dicebant: Quoniam Beelzebub habet:
 † Mat. d. & 12. d.
 † quia in principe demoniorum eicit demonia. Luc. 11. b

Græcè sic habetur, καὶ ἀνομωτῆς ἐστὶν ἀλλ' αὐτῶ. quod
 mihi quidē melius reddidisse videtur interpres, quàm
 Erasmus, vertens, & cum audissent qui ad illum attine-
 bant. Suos enim affines & domesticos vocat, qui viden-
 tes eum cibi oblitum, relictis omnibus ad prædicandū
 currere exierunt, vt eum tenerent atque apprehende-
 rent. Dicebant enim quoniam in furorem versus est.
 Sic enim interpres, & Erasmus verterunt verbum Græ-
 cum ἰσῆς, siue vt alij legunt ἰσῆσατ, quod tamen ver-
 bum mihi hoc loco modestius vertendum videtur. Neq;
 enim furor videri poterat, consueti cibi, aut oblitū aut
 negligentem ad prædicandum Euangelium currere, sed
 mentistatū motio quædam, & abalienatio videri po-
 terat. Vnde vertendum putarem: mente abalienatus est.

Et conuocatis eis in parabolis dicebat illis: † Quomodo po-
 test satanas satanam eicere? Et si regnum in se diuidatur,
 † Mat. 12. c.
 nō potest regnum illud stare. Et si domus super semetipsam
 Luc. 11. b
 dispertiat, non potest domus illa stare. Et si satanas con-
 surrexerit in semetipsum, dispertitus est, & nō poterit stare,
 sed finē habet. † Nemo potest vasa fortis ingressus in domū
 diripere, nisi prius fortē aliget, & tunc domū eius diripiet.

Hæc latius interpretata sunt. Matth. 12.
 † Amem dico vobis quoniam omnia dimittentur filijs ho-
 minum peccata, & blasphemie quibus blasphemauerunt: † Mat.
 qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum, non habe-
 bit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti: quo
 Luc. 12. b
 nam dicebant spiritum immundum habet. I. Ioā. 5. d

De blasphemia in spiritū sanctū, vbi interpres habet:
 reus erit æterni delicti, Græcè est ἄφεσις, id est, iudicij.
 Quapropter suo tēpore aliter legisse interpretē oportet.
 Et veniunt mater eius & fratres, & foris stantes mise-
 runt ad eum vocantes eum. Et sedebat circa eum turba: † Mat.
 & dicunt ei: † Ecce mater tua & fratres tui foris qua-
 Luc. 8. c.
 runt te. Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea & fra-
 tres

tres mei? Et circumspectans eos: qui in circuitu eius sedebat, ait: Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

Et hæc historia planè Matthæi. 12. exposta est.

CAPVT QVARTVM.

Christus in nauī super mare sedens regnum cœlorū quadruplici comparat semini, & lucernæ palām ardenti, & sementi cui inimicus superfeminat zizania, similiter & grano sinapis. Inde transiens mare obdormit, qui excitatus ventos sedat & tempestatem cum admiratione præsentium.

†Matth.
13. a.
Luc. 8. a.

E† T iterum cœpit docere ad mare, & cōgregata est ad eum turba multa: ita vt nauim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat, & docebat eos in parabolis multa: & dicebat illis in doctrina sua.

Docebat eos in parabolis multa, nō oīa, quoniam quidam similitudinum capaces erant, cæteri sanioris doctrinæ. Et vt eos in conspectu haberet, & illum etiam in facie viderent, ascendit in nauim, turba in littore audiēte, & expectante. Hic autem locus cū parabola seminantis vsque ad locum: Nunquid venit lucerna, tractatus est Matth. 13. restant explicanda si qua sint ad literam.

†Mat. 13.
1. a.
Luc. 8. a.

Audite, ecce texijt seminans ad seminandum. Et dum seminat, aliud ceci dit circa viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt illud.

Hæc prima parabola auditores ad studiosè audiēdum reddit attentos: cum semen non nisi in terra bona fructificare doceat. Dū verò dixit Exijt, Græcè est ἐξήλθη. Erasmus maluit in præteritū imperfectū vertere aoristō, dicens: Exibat: Mihi melius interpres videtur vertisse. Aliud verò cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terre: & quando exortus est sol, exæstuaui: & ex eo quòd non habebat radicem exaruit.

Exæstuaui Græcè dicitur ἐξέσκαυον. καύματα? a utem licet æstuaire significet, tamen hic sumi puto præ nimio calore arescere. Aestuaire enim dicuntur, quæ habi-

tum